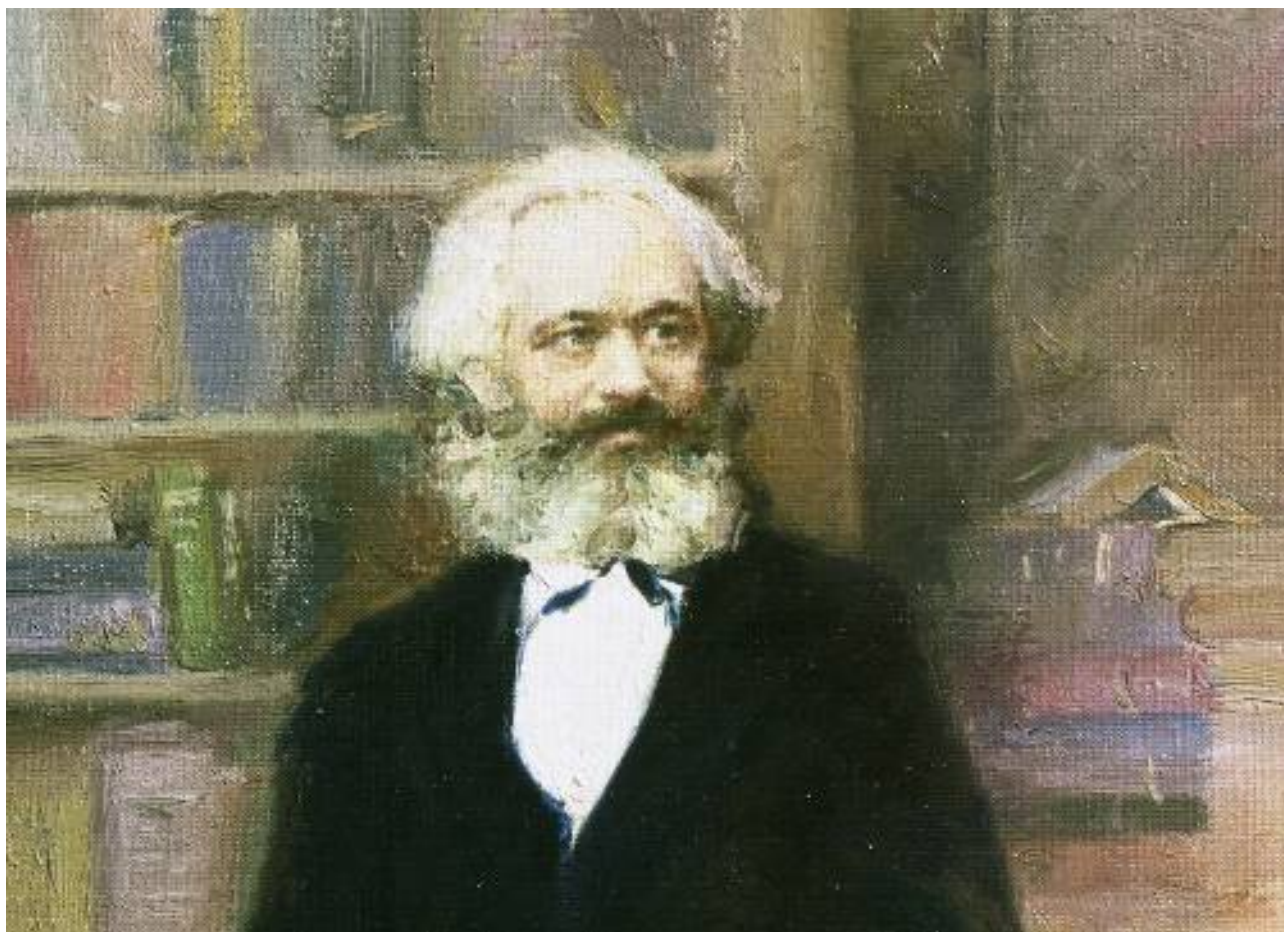

Andrew Hartman: Arvet efter Karl Marx i USA

(Ur [Jacobin magazine](#), 18 maj 2025. Översättning från engelska, Göran Källqvist. Andrew Hartman är professor i historia och författare till *A War for the Soul of America: A History of the Culture Wars, Education and the Cold War: The Battle for the American School*, och *Karl Marx in America*. Cal Turner är författare och bor i Philadelphia. Sara Van Horn är författare och bor i Serra Grande, Brasilien.)

(I nästan två sekel har Karl Marx' tänkande haft en stor påverkan på den amerikanska politiken och dess intellektuella liv. I sin tur präglade Marx' nära studier av USA hur hans tankar om kapitalismen och människans frihet utvecklades.

Målning av Marx i sitt arbetsrum ca 1875. (Imagno/Getty Images)

Den marxistiska teorin anses vara i grunden främmande för USA:s historia. Men när ett PM från Donald Trumps förvaltning och budgetbyrå säger att federala resurser slösas bort på att gynna "marxistisk rättvisa" går det inte att förneka att Karl Marx har stor betydelse i USA:s politiska liv. Under de senaste två århundradena har Marx, vars 207:e födelsedag var den 5 maj, haft en stor inverkan på USA, antingen som ledstjärna eller spöke.

I *Karl Marx i Amerika*¹ följer Andrew Hartman, professor i historia vid Illinois State University, Marx' liv och liv efter döden i USA, från hans omfattande brevväxling med nordstatstrupper under inbördeskriget till 1900-talets marxistiskt inspirerade arbetarrevolter och dagens högertankar om "kulturmarxism". Hartman analyserar Marx' ömsesidiga förhållande till amerikanska politiska organisationer och dess intellektuella liv, och illustrerar inte bara hur Marx har format USA:s politik, utan också hur hans nära studie av USA fördjupade Marx' förståelse av människans frihet.

Cal Turner och Sara Van Horn talade å *Jacobins* vägnar med Hartman om hur den amerikanska historien formade Marx' tänkande, varför liberaler och konservativa fortfarande gör Marx till syndabock och hur Marx' tankar utvecklas lavinartat idag. – *Jacobins* redaktionella kommentar.)

Sara Van Horn:

Varför är denna bok viktig? Vilka är de förhärskande berättelserna om Marx' förhållande till USA, och vilka av dessa motsvarar inte de historiska fakta?

Andrew Hartman:

Det finns en förhärskande föreställning att man inte kan tala om Karl Marx och USA på samma gång: att Karl Marx inte kan säga oss något om amerikansk historia, och att USA:s historia inte kan säga oss något om Karl Marx. Innan jag startade min forskning visste jag att denna uppfattning var felaktig, men ju mer jag forskade, desto mer insåg jag hur felaktig den var.

Jag vill visa att Marx kan hjälpa oss att förstå amerikansk historia, politik, ekonomi och nutid. Jag upptäckte att alla som har varit något i USA:s historia sedan hans dagar – intellektuella, arbetaraktivister, politiker, författare och vanliga amerikaner – hade läst Marx, tänkt på Marx, skrivit om Marx eller försökt tillämpa Marx.

Antalet personer i min bok blev allt större. Att ställa Marx och den amerikanska historien tillsammans visar något viktigt om båda.

Cal Turner:

Vilka är de viktigaste brytningspunkterna i den amerikanska historien avseende den amerikanska inställningen till Marx?

Andrew Hartman:

Det har funnits fyra perioder i USA:s historia då många amerikaner läste Marx med välvilja. Den första perioden var den första Gilded Age [åren efter inbördeskriget i slutet av 1800-talet], då det uppstod socialistiska masspartier och radikala arbetarpartier.

Den andra perioden var 1930-talet, som upplevde den värsta kris som kapitalismen någonsin har genomgått, den Stora depressionen. Under detta årtionde var arbetslöshetssiffrorna ibland 30%. Då uppstod inte bara USA:s kommunistparti, utan också en hel massa förgreningar från den kommunistiska rörelsen. Både inrikespolitiskt och internationellt tänkte folk i ett marxistiskt perspektiv.

Den tredje uppsvingperioden för Marx var 1960-talet. Det kan verka överraskande, eftersom USA:s ekonomi aldrig hade gått bättre, och det fanns en hel massa människor, speciellt vita

¹ A Hartman, *Karl Marx in America*, Chicago: Chicago of University Press, 2025.

personer, som tillhörde medelklassen. Men på grund av medborgarrättsrörelsen och en växande vänsterrörelse som var mot USA:s krig i Vietnam, läste många människor Marx, utöver de olika vänsterteoretikerna.

Den fjärde Marx-boomen pågår just nu, sedan finanskrisen 2008, Occupy Wall Street-rörelsen och Bernie Sanders' kampanjer. Antalet personer som läser Marx, skriver böcker om Marx, deltar i marxistiska läsecirklar och laddar ner David Harveys föreläsningar om *Kapitalet* har ökat. Det är svårt att veta vart allt detta intresse kommer att ta vägen, men alla de andra gångerna folk läste Marx, så hjälpte vänstern till att förändra historien på ett speciellt sätt.

Sara Van Horn:

Finns det sidor av Marx' inflytande på amerikansk historia som du tror skulle förvåna läsare?

Andrew Hartman:

Marx tillbringade 10 år av sitt liv med att skriva för *New York Tribune*. På 1850-talet var det hans främsta inkomstkälla, utöver gåvor från Friedrich Engels. Han skrev mer än 500 artiklar till *Tribune*, som vid den tidpunkten var den mest lästa tidningen i världen, med 200.000 prenumeranter. *Tribune* var den framväxande republikanska rörelsens och det republikanska partiets Bibel. Förkämparna för slaveriets avskaffande hade läst Marx' artiklar om europeisk politik.

Marx skrev också utförligt om det amerikanska inbördeskriget. Många som flydde från Europa efter revolutionerna 1848 kom till USA. Medan Marx slog sig ner i London hamnade många av Marx' närmaste vänner i nordstatsarmén. De var lidelsefulla förkämpar för slaveriets avskaffande och ansåg att nordstaterna bara skulle kunna segra om de fick striderna att handla om att avskaffa slaveriet. Många av dem stred på västfronten längs Mississippi, och Marx brevväxlade med dem.

Om man läser hans skrifter om kriget så är de ganska skarpsinniga. De stämmer överens med en hel del av den nyare historieskrivningen vad gäller att vara extremt mot slaveriet, och de grundade sig på uppfattningen att Abraham Lincoln måste ta striderna till sydstaterna, och att om kriget skulle handla om att avskaffa slaveriet så skulle nordstaterna vinna lätt.

Jag upptäckte att Marx' stora uppmärksamhet på det amerikanska inbördeskriget – på slavarbetet och hur förslavade människor i USA anslöt sig till insatsen under inbördeskriget – övertygade Marx fullständigt om att en av kapitalismens avgörande sidor inte bara var att profitema härrörde från utsugningen av arbetarna, utan också att frihet krävde att människor har kontroll över sina egna kroppar, sin tid och sitt arbete. Från Marx får man känslan att arbete hade ett spektrum från fri till förslavad, och att det som republikanerna kallade "fritt arbete" inte var slavarbete men inte heller helt fritt. För att människan skulle bli fullständigt fri måste arbetarklassen störta kapitalismen.

Trots att Marx sedan länge hade förstått att kapitalismen avhumaniserade arbetarna, och även om Marx och många andra i Europa och USA sedan länge hade jämfört lönearbete med slavarbete, så gjorde en nära analys av slaveriet i USA – och än mer insikten om de risker som förslavade amerikaner tog för att bli fria från den avskyvärda arbetsregimen – att deras teorier kändes mer konkreta än någonsin.

Marx inspirerades av de förslavade arbetare som under inbördeskriget hade släppt sina verktyg och flytt från plantagerna till nordstaternas led, och sedan genomförde det som W E B Du Bois senare

beskrev som en generalstrejk. Han inspirerades av förkämparna för slaveriets avskaffande och de slaverifientliga frihetskämpar som tog upp vapen i den amerikanska armén, inklusive många av hans tidigare kamrater från den tyska revolutionen 1848 och även många av de tidigare förslavade. Han inspirerades också av de engelska arbetare som stödde nordstaterna och kampen mot slaveriet även när det hotade deras egna intressen, en verklig uppvisning i internationell arbetarsolidaritet. Kort sagt hjälpte det amerikanska inbördeskriget till att omvandla Marx teori om arbete till praktik.

Karl Marx med sina döttrar och Friedrich Engels på 1860-talet. (Wikimedia Commons)

Cal Turner:

På vilka fler ställen kom USA med i Marx' analyser?

Andrew Hartman:

Den unge Marx läste mängder av reseberättelser som hade skrivits av européer som hade kommit till USA. Efter att ha läst dem kom han att tro att socialismen skulle komma till USA först, eftersom alla vita män, till och med fattiga arbetare, hade rösträtt i USA. Om arbetarklassen hade makt att rösta, varför skulle de då inte rösta fram socialismen som skulle öka deras inflytande?

Trots att Marx aldrig gick mot detta ursprungliga antagande, så kom han, ju mer han studerade USA, att inse att demokratin i USA var mycket begränsad. På grund av kapitalets makt utsträcktes den inte till de flesta arbetares liv. Denna tanke genomsyrade alltid hans arbete: att den politiska demokratin var borgerlig i den meningen att den erbjöd en fernissa av frihet, men så länge arbetarna inte hade kontroll över sin tid och sitt arbete, skulle de inte uppleva verklig demokrati i ordets fulla bemärkelse.

Sara Van Horn:

Du skrev att tre skilda versioner av Marx visade sig inom den amerikanska politiken. Kan du gå igenom dem med oss?

Andrew Hartman:

Den mest kraftfulla versionen av Marx inom amerikansk politik riktar in sig på hans uppfattning att vi inte kan bli fria som människor om vi inte har kontroll över vårt arbete. Det är en central del hos Marx som man kan se i många av hans skrifter, men i synnerhet i kapitlet om arbetsdagen i *Kapitalet*, som gavs ut i pamflettform och spreds bland 1800-talets socialister och radikala fackföreningsaktivister.

Denna tanke genomsyrade verkligen den amerikanska arbetarrörelsen i slutet av 1800- och början av 1900-talet. Det går att se hur denna tanke återuppstår vid olika tillfällen – exempelvis på 1930-talet, under den stora depressionen. Den har också varit central för hur Marx togs emot efter recessionen 2008.

Den andra versionen är Marx' hybridform. Sedan inbördeskriget har det funnits många amerikaner som har tolkat Marx positivt, som någon de kan lära sig av, men som ofta betraktar honom genom andra linser: en kristen lins, som alltid har varit ytterst förhärskande i USA, eller en feministisk lins, eller en svart nationalistisk lins, eller en populistisk lins.

Det fanns ett tillfälle på 1930-talet när många uppskattade amerikanska filosofer läste Marx intensivt som ett sätt att förbättra världen med hjälp av pragmatism, som troligen är en av de viktigaste amerikanska filosofiska traditionerna. Det har funnits ett tillfälle från 1970-talet och framåt då många personer har kombinerat Marx med ursprungsfolkens traditioner. USA är ett så stort och mångfacetterat land, och nästan jämt kan man hitta amerikaner som försöker kombinera Marx med andra politiska traditioner.

Den tredje versionen är amerikaner som läser Marx seriöst eftersom de är antimarxister. Många människor gör det: libertarianer, några få anarkister, kommunitarister, men mest allmänt liberaler och konservativa. När det liberala herraväldet stod på sin höjdpunkt i början av kalla kriget gick det inte att hitta en enda liberal intellektuell som inte läste Marx som ett sätt att hitta på en amerikansk politisk tradition. De kunde inte uppfinna denna amerikanska politiska tradition utan att vederlägga Marx, eftersom Marx hade varit så viktig för den intellektuella diskussionen.

Sedan fanns det konservativa som alltid har talat om Marx även om de inte alltid läste honom. En del av de mer seriösa konservativa intellektuella har tagit hans skrifter på allvar. Andra använder honom bara som ett standardspöke, vilket är otroligt vanligt nuförtiden. Men dessa konservativa har inte läst och skrivit om Marx för att vederlägga honom – det var en självklarhet för dem – utan snarare för att de vill visa att liberalism och marxism är nära sammanflätade, och att problemet med

liberalismen är att den ligger så nära marxismen.

Cal Turner:

Kan du säga mer om Marx som syndabock för både liberala och konservativa amerikaner? Hur använder till exempel högern tidningsankan om kulturmarxism?

Andrew Hartman:

En sak som jag hoppas att boken klargör är att detta inte är något nytt. Historiker kategoriserar perioder av djupt irrationell antikommunism som Röda faran.

Den första Röda faran följde direkt på Första världskriget och den bolsjevikiska revolutionen. Under den perioden deporterades tusentals människor – vilket låter välbekant. De kanske var invandrare, men de deporterades också för sina politiska uppfattningar: deras samröre med socialism, kommunism, marxism eller anarkism, mest omtalat Emma Goldman. Tusentals fler samlades ihop och fängslades. En del lynchades eller avrättades av medborgargarden. Många människor är med rätta mycket rädda för vår nuvarande politiska situation, men det är inget nytt.

Det historiker kallar Andra röda faran – det tidiga kalla krigets McCarthyism – ägde rum i större skala. Tio, kanske hundratusentals människor förlorade sina jobb. Många hamnade i fängelse om det fanns minsta aning om att de någonsin hade varit medlemmar i kommunistpartiet eller haft kontakter med kommunismen. Tusentals offentliganställda förlorade arbetet på grund av att de var homosexuella. Vid den tiden kunde man inte komma ut och ändå få ett arbete. Så småbyråkrater i delstatsregeringarna kunde titta på någon och säga, ”Det där är det främsta målet för utpressning”. Marx är alltid förknippad med dessa Röda faror.

Vi upplever något liknande nu. Under de senaste 20 åren har allt som högern hatar, som kritisk ras-teori, betecknats som marxistiskt, även om det inte är marxistiskt. En Grön Ny Deal kallas marxistisk, trots att den i grund och botten är ett socialdemokratiskt projekt. Det fortsätter i det oändliga, och det har blivit så illa att Trump själv talar om marxister. Han talar om marxistiska DEI-byråkrater [diversity, equity and inclusion = mångfald, jämlikhet och integration] på universiteten.

Det är ett utbrett antagande inom högern att marxister är anti-amerikanska. Det kan leda till en hel massa olika sorters politiskt förtryck mot inte bara marxister, utan mot alla som på något sätt kan betecknas som det.

Sara Van Horn

Du skriver att vi för närvarande befinner oss i ett ”marxistiskt uppsving”. Vad betyder det? Finns det speciella lärdomar från Marx och andra marxister som skulle kunna vara till hjälp?

Andrew Hartman

Det är miljoner kronorsfrågan. Vid tiden för Occupy Wall Street utvecklade många unga det som kallades millenniumsocialism – inklusive de personer som grundade *Jacobin*. De visade ett förnyat intresse för hur Marx skulle kunna förklara dagens värld och hjälpa oss att övervinna det nyliberala helvetet och skapa något bättre. En del av denna politik kom från Bernie Sanders’ kampanj.

Det finns ett fortsatt intresse för Marx. Jag har under det senaste decenniet nog läst 15 nyligen publicerade böcker om Marx, och om det finns något tema i dessa böcker så är det frihet. I USA

återvänder vi nu till denna Marx' ursprungliga kärna, som daterar sig ända tillbaka till inbördeskriget, och det är att tvånget att arbeta för uppehållet under dagens kapitalism – som inte är så olik det sena 1800-talets kapitalism – är en ytterst alienerande, djupt utsugande existens för de flesta. Och det verkar bara bli värre. Det är väldigt svårt att hävda att vi är fria människor, att vi frodas, och att vi under dessa förhållanden lever upp till vår fullständiga potential.

Många människor har vänt sig till Marx för att förstå vad det är med kapitalismen som gör oss ofria. Och ett beprövat svar på vart vi ska gå härifrån är att organisera arbetare. Min fackförening på fakulteten bildades till sist för 2 år sedan, och vi har ett avtal, och nu har vi så mycket makt och självstyre över våra arbetsliv på grund av det. Det är bara en utgångspunkt. Miljontals måste hitta sin utgångspunkt att arbeta utifrån.